

*Chwałą Bożą jest rzecz ukryć,
a chwałą królów rzecz zbadać.*

Prz 25,2

PS-T

(podejście sematyczno-tematyczne)

Wprowadzenie czyli potyczki z tekstem

Tekst jako zadanie ...

Tekst jako zadanie

Główne problemy przed jakim stoimy:

1. Jako czytelników Biblii dzieli nas od jej autorów bardzo wiele. Nie doceniając wagi dystansu względem tekstu biblijnego bardzo często jesteśmy przekonani, że tekst znamy całkiem dobrze, tzn. rozumiemy jego wymowę.
2. Naszym podstawowym podejściem do tekstu jest jego atomizacja i próba interpretacji jego poszczególnych fragmentów w wąsko rozumianym kontekście. Utraciliśmy (bądź nie nabyliśmy) zdolność do czytania ksiąg Pisma w sposób całościowy i ciągły, spodziewając się jakiejś istotnej łączności pomiędzy kolejnymi częściami (HRB wymaga czytania ciągłego i zakłada jedność treściową ksiąg Biblii).
3. Spotykane próby podejścia do całości tekstu zwykle ignorują hebrajską retorykę biblijną. Tym samym dochodzi do narzucania tekstom biblijnym wzorców literackich obcych względem ich rodzimej tradycji, a przynajmniej niedowartościowania roli kompozycji w tekstach Pisma św.

4. Tekst Biblii jest obciążony całym szeregiem oczekiwań i wyobrażeń jego odbiorców:
- czym jest Biblia, a czym nie jest; kto stoi za jej tekstami jako autor;
 - jak powinny być wyrażane w niej twierdzenia (np. powinna być napisana prosto i jasno, a nie trudno i skomplikowanie);
 - jak powinna być używana (np. misyjnie, do ewangelizacji);
 - czego powinny dotyczyć jej słowa;
 - czym się Biblia na pewno nie zajmuje;
 - jakie były kwalifikacje/świadomość jej autorów;
 - czy do zrozumienia przesłania Biblii potrzebne są szczególne kwalifikacje, czy nie;
 - itd..

Wszystkie te (i nie tylko te) bariery i uwarunkowania czytelników Biblii sprawiają, że lektura ksiąg Biblii jest nieustanną próbą sił pomiędzy tym, co tekst stara się wypowiedzieć, a tym, czego oczekuje od niego odbiorca. W rezultacie proces słuchania tekstu zostaje poważnie zaburzony, a nawet niszczone.

„Kto chce zrozumieć jakiś tekst, dokonuje zawsze pewnego projektu. Kreśli sobie pewien sens całości, gdy tylko w tekście zaznaczy się jakiś pierwszy sens. Ten zaś ujawnia się tylko dlatego, że tekst ów czytany jest przy pewnych oczekiwaniach na jakiś określony sens. Na wypracowywaniu takiego przedprojektu, ciągle rewidowanego przez to, co się przy dalszym wnikaniu w sens okazuje, polega rozumienie rzeczy tam zawartych. (...) Tak oto ruch rozumienia przebiega stale od całości do części i na powrót do całości. Zadanie polega na tym, by na zasadzie koncentrycznych kręgów rozszerzać spójność rozumianego sensu. Zgodność wszystkich szczegółów z całością to kryterium poprawności rozumienia. Brak takiej zgodności oznacza niepowodzenie rozumienia”¹

H-G. Gadamer

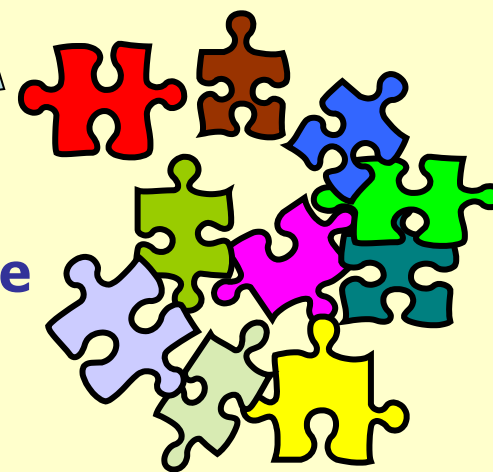
¹ H.-G. Gadamer, *Prawda i metoda. Zarys hermeneutyki filozoficznej*, PWN, Warszawa, 2004, s. 400.

Cały tekst

Fragmenty

Koło
hermeneutyczne

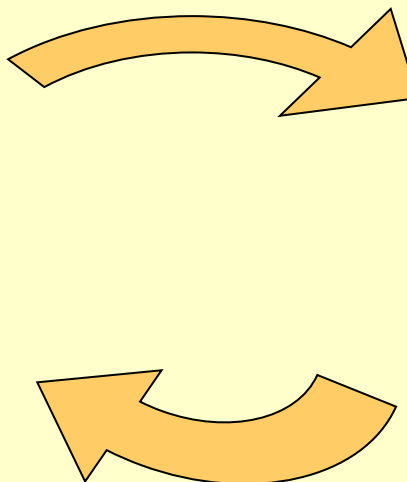
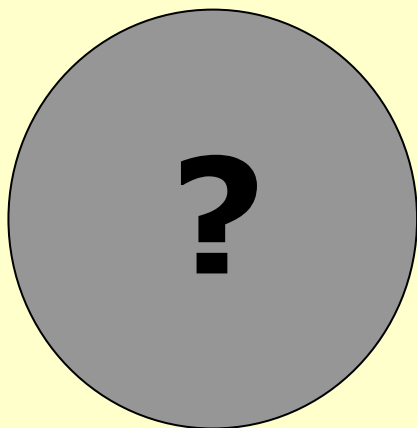
Zasada koła hermeneutycznego:

**Nie można zrozumieć całości wypowiedzi bez zrozumienia wszystkich jej części,
ani zrozumieć jej części, bez zrozumienia całości.**

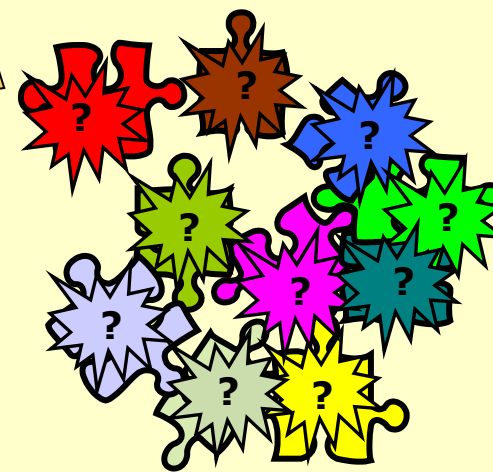
Zadanie zrozumienia wypowiedzi, to poszukiwanie harmonii pomiędzy całością i jej częściami.

Struktura całego tekstu

Struktury fragmentów

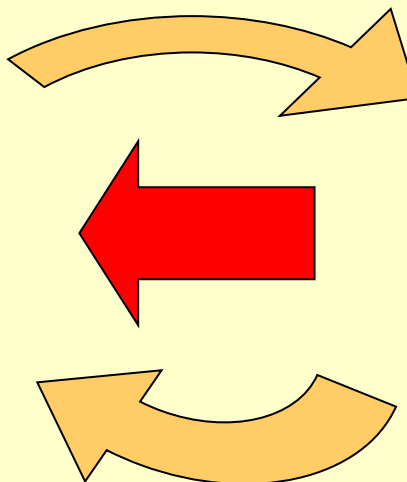
Rozpoznanie kompozycji książki, ponieważ jest związane ze znaczeniami fragmentów, również rozwija się w procesie kołowym i przechodzi poprzez szereg przedprojektów.

Struktura całego tekstu

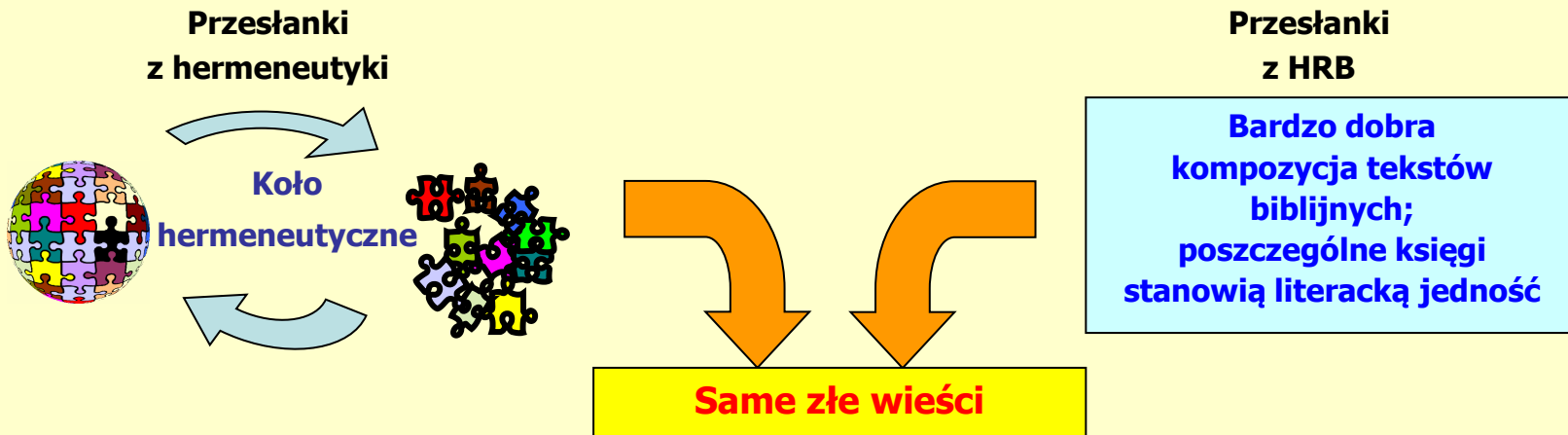

Struktury fragmentów

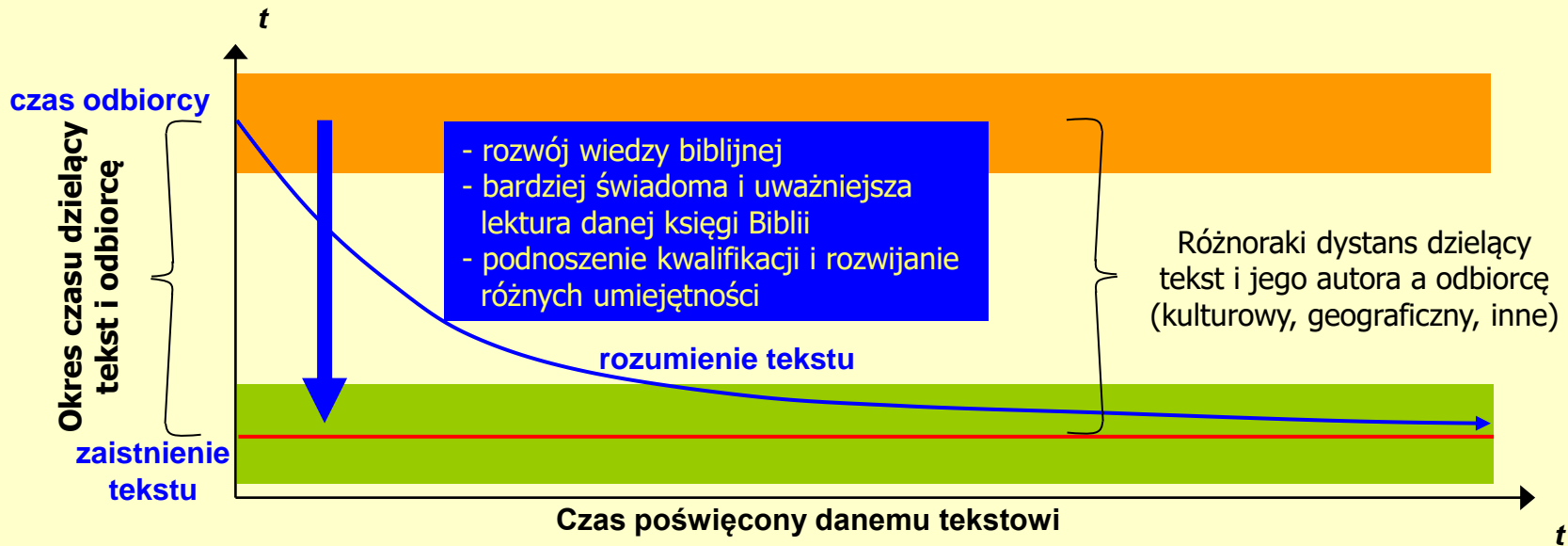
Zadanie rekonstrukcji struktury księgi to poszukiwanie harmonii pomiędzy przesłankami strukturalnymi o charakterze globalnym, pośrednim, a przesłankami dostrzeganymi w poszczególnych najmniejszych fragmentach tekstu.

Rozpoznanie struktury a hermeneutyka

- Rozumienie ważnego tekstu to proces nieskończony (nic zaraz, nic bez powrotów, nic bez wysiłku, nic do końca).
- Każdy odbiorca to indywidualny punkt startowy z własnym bagażem obciążeń i perspektyw (trudno wskazać pozycje szczególnie uprzywilejowane ⇒ nie zawadzi słuchać uważnie innych punktów widzenia).
- „Koniec” z interpretacją cząstek tekstu oderwanych od całości.
- „Koniec” ze strukturami cząstek bez struktury całości.
- Ze względu na paralelny i hierarchiczny charakter tekstów biblijnych (kompozycję całości tekstu) rozumienie kontekstu zdecydowanie rozszerza się w stosunku do tego, jak jest on zwykle rozumiany.

Hermeneutyka a granice HRB i PS-T

- Subiektywność badacza jest nieusuwalna, ale może być ograniczana przez dyscyplinę pracy i postawę uczciwości.
- Każdy posiada indywidualny poziom kwalifikacji tekstowych, ale ...
- Każdy posiada indywidualny poziom orientacji w Biblii i jej kulturze, ale ...
- Nie potrafimy doskonale zrekonstruować różnych rzeczy z przeszłości np. faktów historycznych, różnorodnych uwarunkowań (niemała część z nich to jedynie przypuszczenia), nie domyślimy się wszystkich aluzji i odniesień do świata zewnętrznego (wydarzeń, tekstów, wiedzy powszechnej).

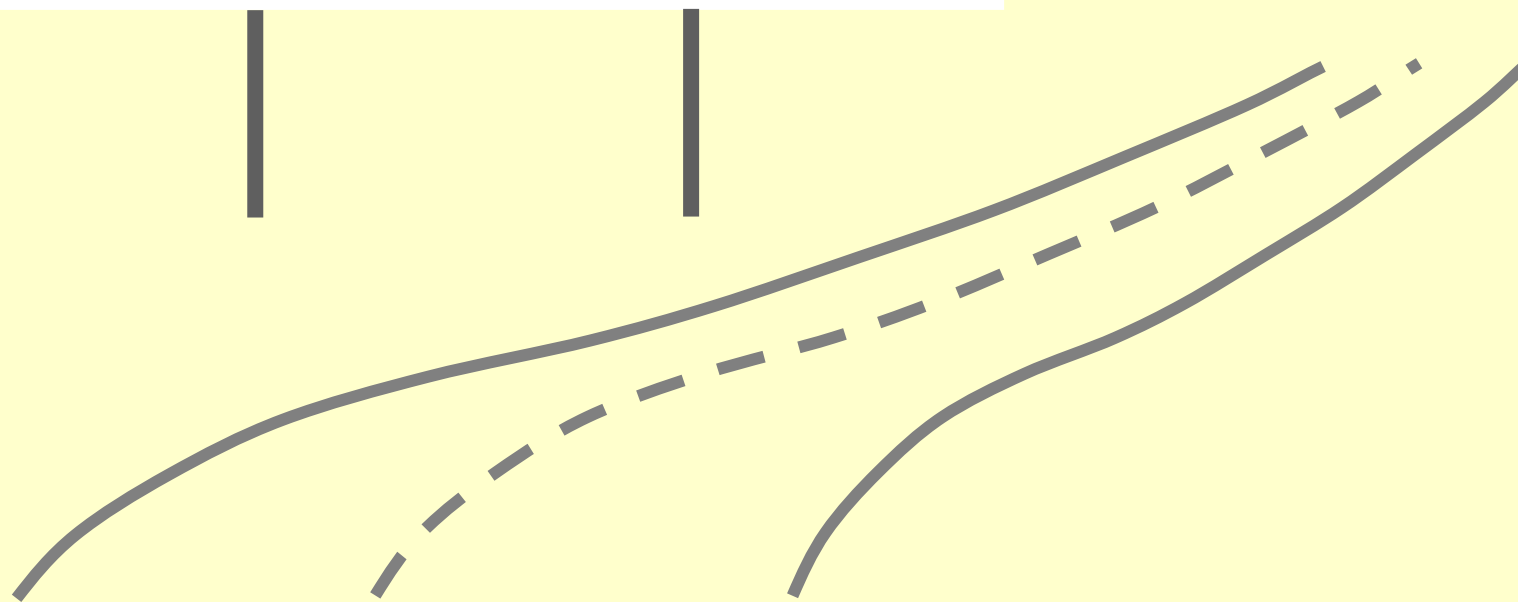

Czy są pytania

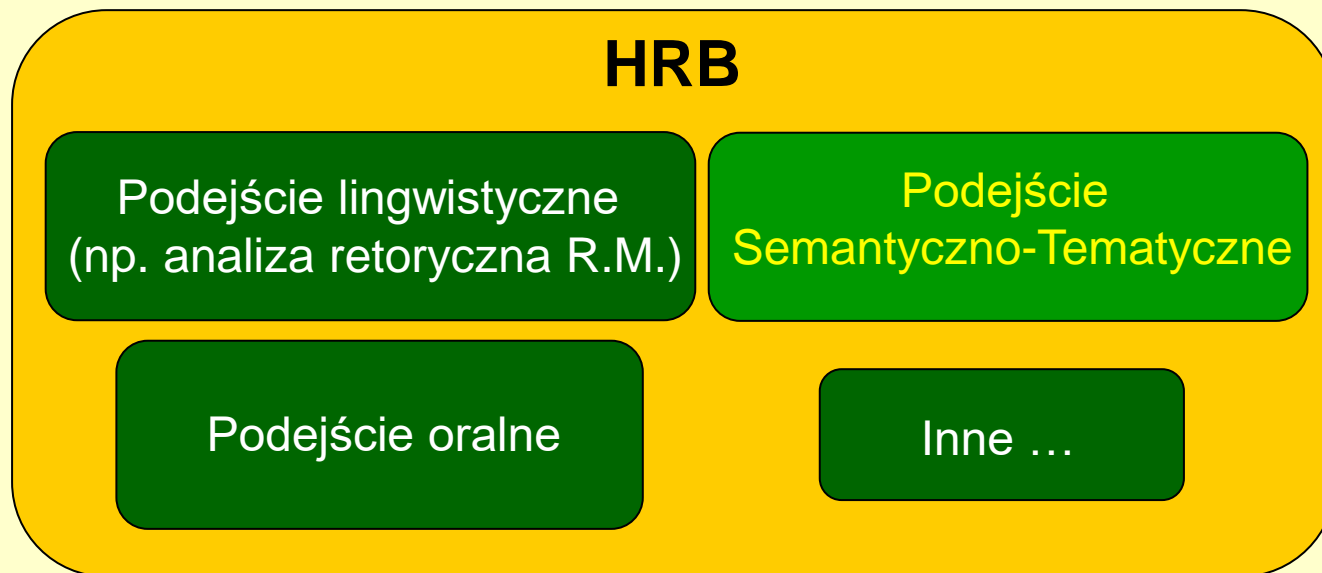
Podejście Semantyczno-Tematyczne

Relacja pomiędzy PS-T a HRB

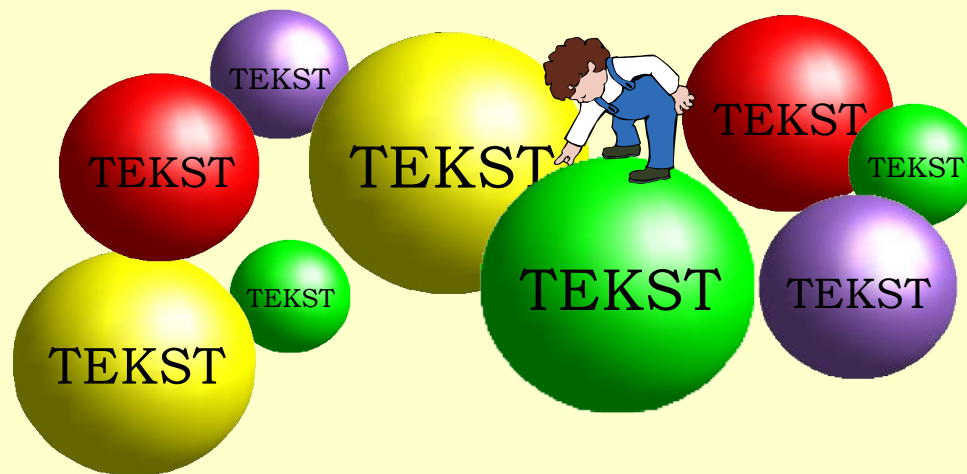

Z perspektywy HRB PS-T będzie podejściem specyficznym ukierunkowanym, które można postrzegać jako subpodejście w ramach szerszego nurtu badań nad strukturami tekstów biblijnych.

Głównym celem PS-T jest **rekonstrukcja kompozycji całej księgi** na wszystkich poziomach jej struktury. PS-T to próba konstrukcji takiego narzędzia do analizy struktur ksiąg Biblii, które mogłoby uporać się **z dowolnym tekstem** jako obszerną i złożoną całością, a ostatecznie udostępnić możliwość spojrzenia na daną księgę jako jedność treściową i kompozycyjną.

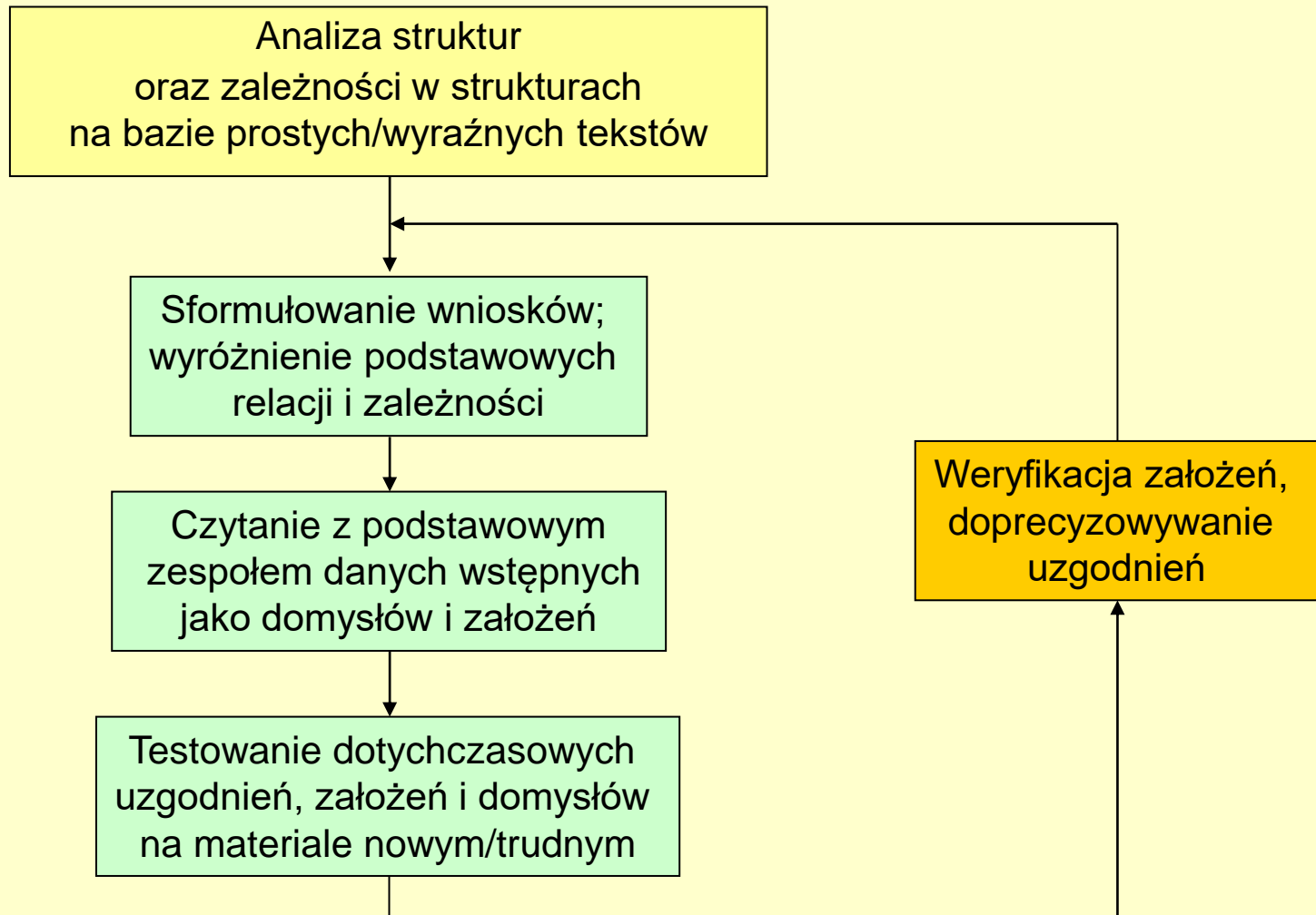

Ponieważ:

- **nie mamy podręcznika sztuki pisania tekstów biblijnych ani**
- **zachowane manuskrypty i papirusy nie posiadają znaczników podziału tekstu,**

dlatego naszymi podstawowymi źródłami obserwacji i zbierania doświadczeń, jak również miejscem weryfikacji różnych hipotez i domysłów są same teksty Pisma.

Sposób dochodzenia do uzgodnień podejścia PS-T

Szczególne założenia i cechy PS-T - podsumowanie

- cała księga jest ciągłym i spójnym dziełem literackim, poddającym się całościowej interpretacji;
- księgi zbudowane są w oparciu o struktury bazowe, o stopniu złożoności i uhierarchizowania całości struktury zależnym wyłącznie od woli i celów jej autora;
- każda księga pod względem kompozycyjnym musi zostać potraktowana jako dzieło niezależne; przede wszystkim z badanej księgi czerpiemy wszelkie dane o upodobaniach kompozycyjnych danego autora (jak operuje strukturami bazowymi);
- przyjmuje się trzy bazowe struktury (koncentryczną, równoległą i równoległą rozdzieloną) jako elementarne i skalowalne wzorce kompozycyjne ksiąg Biblii;

- zdecydowanie synchroniczny charakter badania struktury; analiza kompozycji powinna zostać przeprowadzona na pełnym tekście danej książki;
 - bez przetasowań w materiale,
 - bez wyłączeń fragmentów, które inne metody lub podejścia wskazują jako zapożyczone, późniejsze itp.;
 - bez pominięć elementów tekstu (np. przez zaniechanie ujęcia elementu w ramach planu sematyczno-tematycznego);
- brak wstępnych założeń co do kształtu struktury całości książki oraz brak preferencji co do postaci struktury na niższych poziomach jej organizacji;
- przyjęty zostaje semantyczny (skala makro) i semantyczno-tematyczny (skala mikro) klucz kojarzenia jednostek tekstowych jako paralelnych;

- kompletna i pozytywnie zakończona analiza oparta na PS-T musi spełnić trzy warunki:
 - tekst księgi musi zostać zrekonstruowany pod względem struktury w całości;
 - całość struktury musi cechować harmonia kompozycji na każdym poziomie jej hierarchicznego uporządkowania (ma oparcie w strukturach bazowych);
 - rozwiązanie posiada czytelny plan semantyczno-retoryczny;
- brak punktu, który można określić jako formalny koniec analizy struktury;

- korzystanie z tekstów oryginalnych nie jest bezwzględnym warunkiem przeprowadzenia analizy w ramach PS-T, choć nieuchronnym na pewnych etapach pracy; ogólne założenia PS-T pozwalają na wykorzystanie do tego celu przekładów możliwie dosłownych lub „roboczych”, skoncentrowanych na zachowaniu porządku słownego. Należy podkreślić, że praca na przekładach nie pozwala na wiarygodną, wyczerpującą analizę.

Semantyczna dominanta podejścia wynika z ...

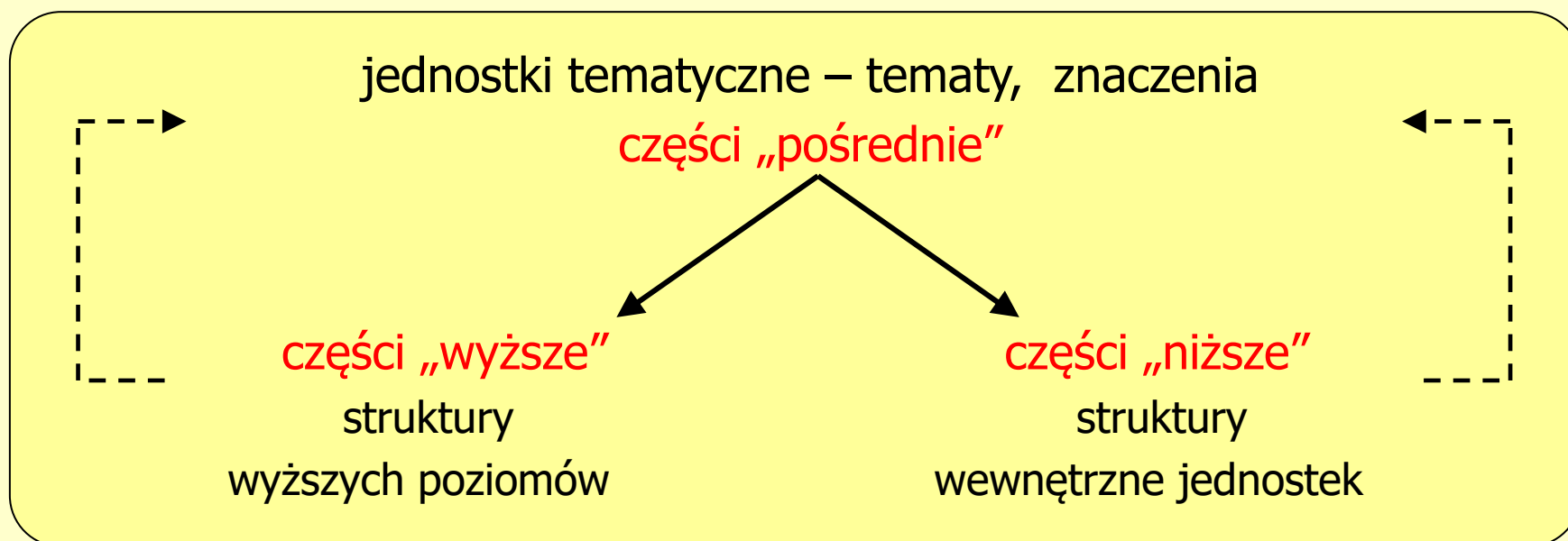
- zdrowego rozsądku i tradycji – interpretacja semantyczna wypowiedzi jest klasycznym sposobem podejścia do tekstu (w przeciwieństwie do interpretacji ukierunkowanych, np. psychologicznej, feministycznej, społecznej);
- perswazyjnego charakteru tekstów – autor oczekuje zrozumienia całości komunikatu i jego części, gdyż zachęca nas do czegoś, przekonuje nas;
- ustaleń teoretycznych lingwistyki tekstu w połączeniu z doświadczeniami i presupozycjami HRB. Lingwistyka tekstu: tekst spójny to ten, którego makroczęści łączą więzy semantyczne. HRB: teksty ksiąg biblijnych stanowią spójne dzieła literackie.

Uwagi praktyczne

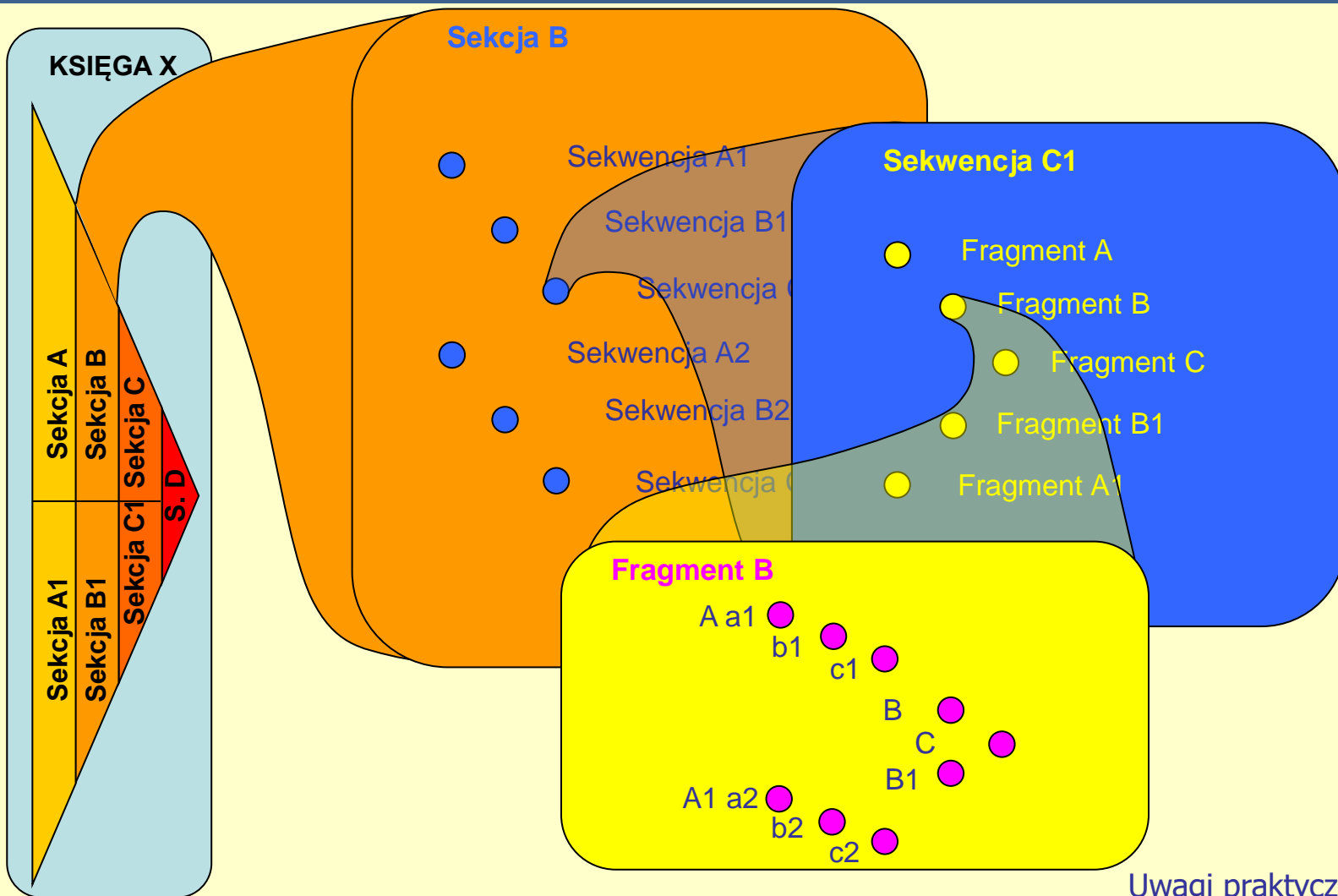
Podstawowy schemat analizy struktury w PS-T

Punktem wyjścia analizy kompozycji książki jest określenie podstawowych jednostek tematycznych (części pośrednich). Natomiast sam proces identyfikacji jednostek pośrednich i analizy struktur na każdym z poziomów ma przebieg złożony jak na poniższym schemacie.

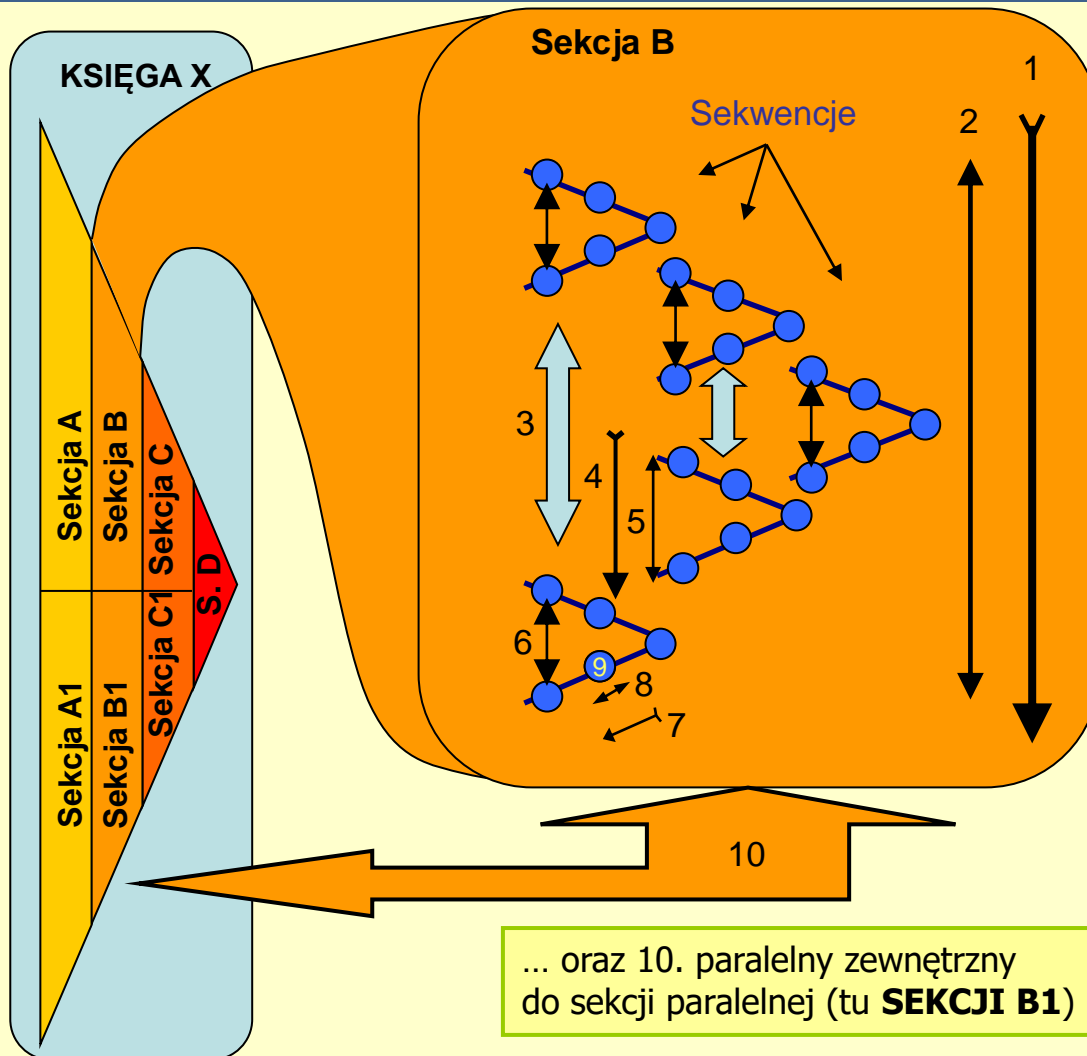
Hierarchiczna i paralelna struktura tekstu

Ze względu na paralelny i hierarchiczny sposób budowy tekstów biblijnych (kompozycję całości tekstu), pojęcie kontekstu zdecydowanie rozszerza się w stosunku do tego, jak jest ono zwykle rozumiane.

Przede wszystkim kontekst przestaje mieć postać jedynie kołową (z najbliższego otoczenia danego tekstu) i liniową, wynikającą z postępu tekstu od początku do końca.

Jakie konteksty możemy wydzielić?

1. Linearny zewnętrzny **SEKCJI** (otoczenie **SEKCJI B**)
2. Linearny wewnętrzny (rozwój akcji wewnątrz **SEKCJI B**)
3. Paralelne pomiędzy **SEKWENCJAMI**
-
4. Linearny zewnętrzny **SEKWENCJI**
5. Linearny wewnętrzny **SEKWENCJI**
-
6. Paralelne pomiędzy **FRAGMENTAMI**
7. Linearny zewnętrzny **FRAGMENTU**
8. Linearny wewnętrzny **FRAGMENTU**
9. Paralelne wewnątrz **FRAGMENTU**

... oraz 10. paralelne zewnętrzne do sekcji paralelnej (tu **SEKCJI B1**)

● - oznaczenie **FRAGMENTU**, który jest podstawowym odpowiednikiem jednostki tematycznej, i który zwykle również posiada strukturę wewnętrzną.

GATUNKI LITERACKIE

(opowiadanie, saga rodowa, kronika,
proroctwo, apokalipsa, ewangelia, list)

RODZAJE LITERACKIE

(epika, liryka, dramat)

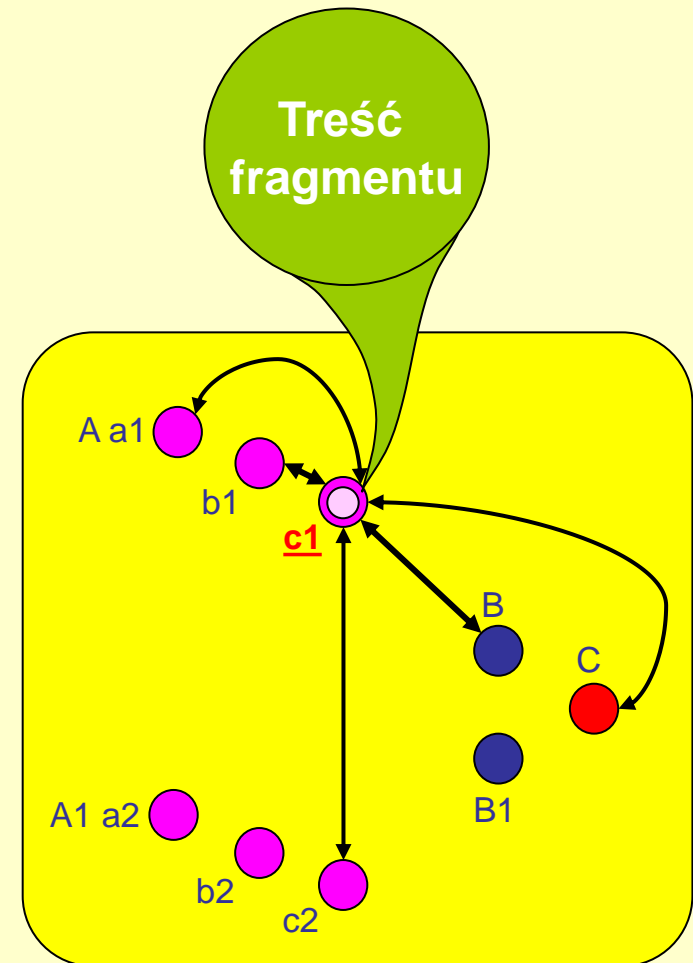
WZORCE KOMPOZYCYJNE

Znaczenie wypowiedzi a wkład HRB i PS-T

Zgodnie z PS-T (i HRB) znaczenie danej wypowiedzi określone jest przez:

- zawartość treściową danej wypowiedzi (uwzględniającą jej wewnętrzną kompozycję);
- pozycję jaką zajmuje w strukturze lokalnej oraz w całości tekstu.
- relacje w jakie wchodzi z innymi częściami tekstu, a zwłaszcza z tekstami paralelnymi w strukturze księgi;

Struktura i co dalej?

- Po pierwsze, zrekonstruowanie struktury nie ujawnia wszystkiego co najistotniejsze w danym tekście ani automatycznie, ani natychmiast.
- Posiadając strukturę tekstu możemy wreszcie ujrzeć jego głębsze pokłady i – co najważniejsze - intencje autora (poprzez rozpoznanie akcentów i budowę argumentu książki). Wymaga to jednak ponownie wysiłku i umiejętności syntetycznego spojrzenia na całość poprzez rozpoznane części.
- Właśnie po to podejmujemy cały wysiłek rekonstrukcji struktury, aby osiągnąć ten moment. Teraz wreszcie możemy spojrzeć na tekst z odpowiedniej perspektywy...

...

zdziwić się,

bądź zachwycić.

Koniec ...

Czas na pytania

i małą przerwę – 5 min.

SLAJDY UZUPEŁNIAJĄCE

- Z obserwacji rozwiązań HRB w literaturze można dojść do następującego wniosku: pomimo licznych deklaracji autorów, że związki sensu są najważniejsze, jednak jest wyłącznie kwestią czasu, kiedy rekonstrukcja struktury zaczyna koncentrować się na przesłankach powierzchniowych – słownych/sytuacyjnych.
- W zależności od danego podejścia warstwa słowna będzie rozpatrywana z perspektywy językoznawczej, oralnej lub jeszcze innej, z coraz mniejszym zaangażowaniem w analizę znaczeń.
- Jak na ironię, uzgodnienie jakiegoś klucza formalnego, jako głównego wyróżnika struktury, prowadzi do poszukiwania takich wyróżników w tekście kosztem podążania za znaczeniami. Uważna lektura zamienia się w polowanie na wyznacznik struktury.

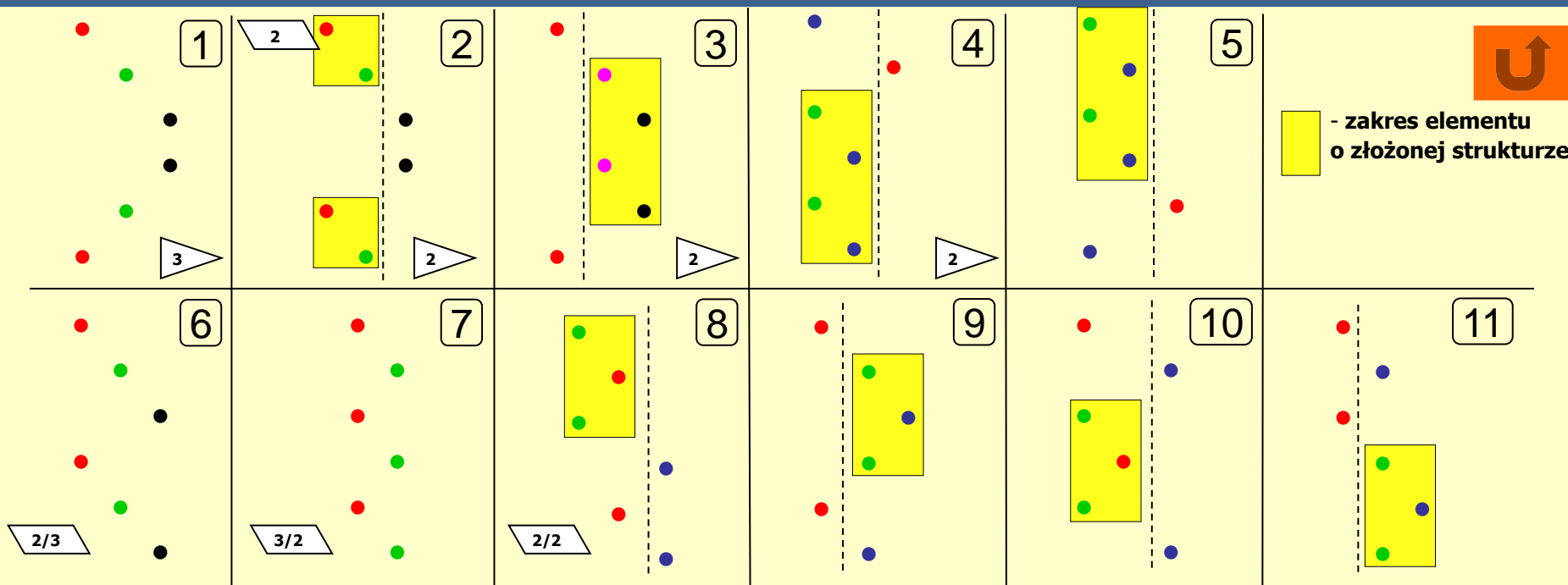
Z punktu widzenia PS-T powyższe tendencje to istotne błędy i zagrożenia dla analizy.

Rozpatrzmy przypadek, kiedy mamy 6 jednostek tematycznych pewnego tekstu. Przy czym całkowicie abstrahujemy od jakiegokolwiek konkretnego tekstu.

Pytanie brzmi: jakie kształty może przyjąć ostateczna struktura, które można uznać za zgodne z założeniami PS-T?

Struktura – wiele możliwości

Z dotychczasowych osobistych doświadczeń wynika, że **autorzy nie posługiwali się strukturą typu kaskada**, tj. szeregiem utworzonym ze struktur symetrycznych. Jednostki tekstu zawsze są wkomponowane w wyższy układ.

